

3. Рекомендації з організації обліку та оцінки земель на підприємствах АПК / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 3.
4. Кручок С.І. Про бонітування та грошову оцінку ріллі / С.І. Кручок // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2001. – № 43. – С. 13-18.
5. Мельничук В.О. Експертна грошова оцінка земельних ділянок сільськогосподарського призначення: нові підходи визначення ставок капіталізації / В.О. Мельничук // Облік і фінанси АПК. – 2007. – № 1-2 (27-28). – С. 109-114.
6. Федоров М.М. Концептуальні основи удосконалення оцінки земель в Україні / Третяк А.М., Канап О.П., Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М., Трегобчук В.М., Лісовий М.В. та ін. // Землевпорядкування. – 2002. – № 1. – С. 58-66.
7. Федоров М.М. Трансформація земельних відносин в аграрній сфері // Економіка АПК. – 1998. – № 4. – С. 12-17.

Аннотація. Рассмотрено состояние оценки земли в Украине и её нормативно-правовое обеспечение. Отражена роль оценки и учёта земли сельскохозяйственных предприятий при формировании и регулировании земельных отношений.

Указується на необхідність використання інформації при проведенні аналізу економічної ефективності виробництва продукції сільського господарства на землях різного качества, а також при назначенні планов об'ємів покупки продукції и обосновании закупочных цен.

Ключевые слова: оценка земли, земельный капитал, денежная оценка, арендная плата, арендные отношения, учёт земельных ресурсов.

Annotation. The article reviewed the state of assessing land in Ukraine and its regulatory support. Reflected the role of assessment and management of land of agricultural enterprises in the formation and regulation of land relations.

Indicates the need for the use of information when analyzing the economic efficiency of agricultural production on lands of different quality, as well as in the appointment terms of volume purchasing of products and the justification of purchase prices.

Keywords: land valuation, land capital, monetary valuation, rents, leases, registration of land resources.

УДК 631.158:658.310.16

Т.В. Савчук, аспірант ННЦ „Інститут аграрної економіки”

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ В БУРЯКІВНИЦТВІ

Розвиток і зміцнення економіки аграрних підприємств, розв'язання багатьох соціально-економічних проблем можливі лише за умов підвищення продуктивності праці.

Бурякоцукрове виробництво є однією з провідних галузей АПК України. Рівень розвитку буряківництва значною мірою визначає стан економіки аграрно-продовольчого комплексу та активність формування вітчизняного ринку цукру. Розвиток бурякоцукрової галузі є стратегічним напрямком зміцнення вітчизняної економіки, оскільки буряківництво і переробна промисловість забезпечують робочі місця для сільського населення, є джерелом наповнення бюджету держави через податки, зростання внутрішнього валового доходу, а в цілому – економіки країни.

Ключові слова: буряківництво, продуктивність праці, розрахунок продуктивності праці.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Необхідною умовою ефективного ведення сільськогосподарського виробництва є досягнення високого рівня продуктивності праці, економічна сутність якої полягає у зменшенні її кількості на виробництві одиниці продукції, або, що те ж саме, збільшення виробництва продукції при витратах однієї і тієї ж (або зменшеної) кількості праці.

Розвиток буряківництва і цукрового виробництва позитивно впливає на сільське господарство України. Відходи цукрового виробництва використовуються у тваринництві і в якості добрив.

При всій важливості цукробурякового виробництва для сільгоспідприємств і всієї економіки країни воно останнім часом стало надто проблематичним і неефективним. Спад виробництва у буряківництві найглибший серед усіх основних галузей [4, с. 190].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблематикою питання підвищення продуктивності праці, методикою визначення цього показника, врахування особливостей сільського господарства при вивченні цього питання займалися і продовжують займатись такі вчені як О. М. Варченко, В. К. Горкавий, В. С. Дієсперов, М. Ю. Коденська, П. Т. Саблук, О. М. Шпичак та багато інших.

Матеріали і методика досліджень. Матеріалами дослідження є наукові праці відомих вчених. У дослідженні використовувалися такі методи: монографічний, абстрактно-логічний, аналізу і синтезу, порівняння. Оброблялась та аналізувалась інформація, отримана з різних джерел з використанням аналітичних методів.

Мета даного дослідження полягає у вивченні специфічних особливостей і закономірностей визначення продуктивності праці в буряківництві, пошуку ефективних прийомів застосування цих розрахунків на практиці для прийняття ефективних рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бурякоцукрове виробництво має у своєму складі цілу сукупність як техніко-технологічних, організаційно-економічних, так і фінансово-соціальних складових, які формують цілісну систему. Остання й зумовлює необхідність становлення певних взаємовідносин між учасниками, партнерами, споживачами кінцевого продукту. Необхідність пошуку шляхів удосконалення цих взаємовідносин зумовлена низкою причин.

Ми погоджуємось із твердженням О. М. Варченко, що такими причинами є „...специфіка сільськогосподарського виробництва, зокрема його сезонність, та несвоєчасність розрахунків за реалізовану продукцію” [2, с. 154].

Будь-яка продуктивність – це відношення результату до витрат, виходу до входу (productivity = output : input). Продуктивність праці виражає результативність дії фактора праці, тобто це кількість продукту, виробленого одиницею праці.

Природним є зіставлення результатів виробництва із затратами живої праці. Саме так визначається продуктивність праці в сільськогосподарських підприємствах. Разом з тим у літературних джерелах 60-80-х років міститься значна кількість розрахунків, в яких продукція зіставляється із затратами як живої, так і уречевленої праці. Остання розподілялася на промислову та сільськогосподарську. Такі складні, трудомісткі і досить умовні розрахунки однак не дають матеріалів, які можна було практично використати.

Підвищення продуктивності праці забезпечує здешевлення продукції, зниження собівартості та вартості її одиниці. І навпаки, низька продуктивність праці в тому чи іншому виробництві кореспондується з високою собівартістю [4, с. 99].

Підвищення продуктивності праці є складний економічний процес, тому що в ньому переплітається велика кількість факторів і джерел, які належним чином впливають на дієздатність праці [1, с. 18].

Формами проявлення закону зростаючої продуктивності праці є зростання валового внутрішнього продукту та зниження витрат на одиницю продукції.

Кількісне відбиття цього закону можна виразити формулою:

$$P_n = \frac{P}{T}, \quad (1)$$

де P_n – продуктивність праці;

P – продукт праці;

T – затрати праці.

Якщо зростання продукту праці випереджає зростання затрат праці на його виробництво, то відбувається підвищення продуктивності праці. Разом з тим випереджаюче зростання затрат праці порівняно зі зростанням продукту призводить до виникнення негативних форм проявлення закону підвищення продуктивності праці. Це, перш за все, проявляється в недостатці робочої сили, посиленні плинності кадрів в сільській місцевості [2, с. 8].

Сучасна статистика вираховує наступні показники продуктивності праці. Перший показник відображає співвідношення вартості валової продукції та кількості середньорічних

працівників. Обсяг продукції визначається сумуванням всіх її видів, які оцінені в єдиних співставних цінах. Чисельність середньорічних працівників визначають розрахунковим шляхом. Цей показник виражається формулою:

$$P_p = Q/T, \quad (2)$$

де P_p – вихід продукції на одного робітника;

Q_p – обсяг валової продукції в співставних цінах;

T – середньорічна чисельність робітників, зайнятих в сільському господарстві.

Використовується цей показник для розрахунку продуктивності праці в цілому по сільському господарству в регіоні, сільськогосподарських підприємствах. Але йому притаманні суттєві недоліки. По-перше, співставні ціни розраховуються як середньоукраїнські величини та використовуються впродовж довготривалого часу. Тому вони тільки в перші роки якоюсь мірою мають економічний зміст та приблизно відображають вартість продукції. В основному ж вони занижують обсяг валової продукції, оскільки не можуть врахувати ні змін в якості, ні тенденції до росту цін на сільськогосподарську продукцію. По-друге, чисельність середньорічних працівників не виражає дійсних затрат праці, тому що кожний працівник, який входить в середньорічний розрахунок, відпрацьовував неоднакову кількість часу.

Таким чином, цей показник рівня продуктивності праці припускає похибку в розрахунку і по обсягу виробленої продукції, і по обліку відпрацьованого часу.

Другий показник характеризується валовою продукцією в розрахунку на 1 людино-годину. Він повніше відображає досягнутий рівень продуктивності праці, тому що тут затрати праці враховані повністю та відповідають даним бухгалтерського обліку. Якщо усунути похибку в розрахунку вартості валової продукції, то даний показник буде виражати істинний рівень продуктивності праці. Для цього необхідно валову продукцію вираховувати не в співставних цінах, а в поточних.

Третій показник (трудомісткість) відображає прямі затрати праці в людино-годинах на одиницю продукції. Йому притаманний суттєвий недолік: при його вирахуванні враховуються тільки прямі затрати праці і не приймаються до уваги 40-50% непрямих затрат, які хоч і опосередковано, але приймають участь у виробництві продукції [3, с. 18].

Виробництво продукції – це найбільш поширений і універсальний показник продуктивності праці. Залежно від того, в яких одиницях вимірюється обсяг продукції, виробництво визначається в натуральному вираженні, а також у показниках нормованого робочого часу.

На сільськогосподарському виробництві бурякоцукрового спрямування поширеним є вимірювання продуктивності праці в її натуральному вираженні, а саме в центнерах.

Крім того, в даній галузі ми постійно маємо справу з використанням нормованого робочого часу виробництва. Отже, вимірювання продуктивності праці також може визначатись у вигляді нормо-годин на окремих технологічних операціях, бурякозбиральних бригадах тощо.

Метод нормативного робочого часу передбачає визначення для кожного виду продукції нормативу трудомісткості, що включають витрати праці на всіх ділянках виробництва. Розподілом величини трудомісткості продукції (у нормо-годинах) на середньоспискове число працівників визначають показник продуктивності праці – вироблення продукції в нормованому часі на одного працівника за одиницю часу. Зіставлення цього показника за планом і звітом або за суміжні періоди (місяці, квартали, роки) дозволяє виявити зміну продуктивності праці.

Цей метод має безсумнівні переваги, але його застосування обмежується рамками сільськогосподарського підприємства або підрозділу через труднощі розробки нормативів для всіх підприємств певної галузі.

Трудомісткість – обернений показник продуктивності праці. Він відображає витрати робочого часу на виробництво одиниці продукції і визначається в натуральному вираженні за всією номенклатурою вироблених товарів або послуг. Цей показник виключає вплив зміни в обсязі поставок за кооперацією, в організаційній структурі, на продуктивність праці. Також дозволяє тісно пов'язати вимірювання продуктивності праці з виявленням резервів її зростання, співставити витрати праці на однакову продукцію в різних підрозділах підприємства.

Підвищення рівня управління, методів прийняття управлінських рішень означає вдосконалення виробничої структури аграрного підприємства, структури органів управління.

У механізації буряківництва і процесі пошуку внутрішніх резервів аграрного підприємства з метою підвищення продуктивності праці важливо виділити основні умови раціонального виявлення і використання резервів, до яких відносяться:

- виявлення основних витрат, які складають головну частину собівартості сільськогосподарської продукції і можуть дати більше підвищення продуктивності;
- виявлення „вузьких місць” на підприємстві, які обмежують темпи зростання продуктивності [6, с. 176].

Висновки та пропозиції. Продуктивність праці була і буде одним з головних показників, який визначає науково-технічний прогрес суспільства, характеризує становище держави, окремої галузі, підприємства. Тому так важливо розуміти особливості основних підходів до виявлення потенційних резервів її збільшення.

Розглянуті нами показники продуктивності праці несуть невеликий елемент похибки. Тому для аналізу динаміки, рівня, темпів росту продуктивності праці необхідно користуватись не одним з них, а всією сукупністю показників. Це дозволить уникнути неправильних оцінок та визначити реальні шляхи зростання продуктивності праці на всіх рівнях виробництва цукрового буряку.

Список використаних джерел

1. Бугуцький О. А. Продуктивність праці та фонд споживання в колективних аграрних підприємствах / О. А. Бугуцький. – К., 1994. – 214 с.
2. Варченко О. М. Сучасний стан та перспективи вирощування цукрових буряків в Україні / О. М. Варченко // Економіка АПК. – 2001. – № 4. – С. 62-65.
3. Горкавий В. К. Продуктивність аграрної праці / В. К. Горкавий, Н. Г. Гончаренко. – Х., 1999. – 68 с.
4. Гусманов У. Г. Производительность труда в сельском хозяйстве и факторный анализ / У. Г. Гусманов, А. К. Мухамадиярова. – Уфа, 2000. – 164 с.
5. Дієсперов В. С. Економіка сільськогосподарської праці / Дієсперов В.С. – К. : ІАЕ УААН, 2004. – 488 с.
6. Економіка підприємств: Підручник. / Ф. В. Горбонос, Г. В. Черевко, Н. Ф. Павленчик, А. О. Павленчик. – К. : Знання, 2010. – 463 с.
7. Кожанова Є. П. Економіка праці і соціально-трудові відносини / Є. П. Кожанова, О. О. Титар. – Х., 2004. – 284 с.

Аннотация. Развитие и укрепление экономики аграрных предприятий, решение многих социально-экономических проблем возможны только при условии повышения производительности труда.

Свеклосахарное производство является одной из ведущих отраслей АПК Украины. Уровень развития свекловодства значительной мерой определяет положение экономики аграрно-продовольственного комплекса и активность формирования отечественного рынка сахара. Развитие свеклосахарной отрасли является стратегическим направлением укрепления отечественной экономики, поскольку свекловодство и перерабатывающая промышленность обеспечивают рабочие места для сельского населения, являются источником наполнения бюджета страны через налоги, повышения внутреннего валового дохода, а в целом – экономики страны.

Ключевые слова: свекловодство, производительность труда, расчет производительности труда.

Abstract. Development and strengthening of economic in agrarian enterprises, decision of many social-economically problems can possibly only when labour productivity will rise.

Sugar beet production is one of leading branch in Ukrainian Agricultural. The level of sugar beet development essentially defines condition of agrarian economics and activity formation of domestic sugar market. Development of sugar beet branch is strategically direction in strengthening domestic economics because sugar beet production and manufactory industry ensure labouring places for rural people, present the source of filling country budget throughout taxes, rising internal gross income, country economics in whole.

Key words: sugar beet production, labour productivity, accounting of labour productivity.